

Анжеліка Попович — доктор педагогічних наук, доцент кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Коло наукових інтересів: лінгводидактика, теорія й методика навчання української мови, лінгвостилістика, лінгвістичний аналіз художнього тексту. Автор понад 150 наукових праць із проблем лінгвостилістики й методики навчання української мови в закладах загальної та вищої освіти, зокрема двох монографій, 14 навчальних і навчально-методичних посібників.

e-mail: likalika0409@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3428-9717>

УДК 378.016:811.161.2'38

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-119-127>

ФОРМУВАННЯ СТИЛІСТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті виокремлено й охарактеризовано власне стилістичні (спеціальні стилістичні), стилістично-методичні (професійно зорієнтовані) та стилістичні науково-дослідницькі вміння майбутніх учителів української мови і літератури. З-поміж власне стилістичних умінь вирізняють стилістично-мовні, стилістично-мовленнєві й стилістично-комунікативні вміння. Підвидами стилістично-мовних умінь визначено стилістично-фонетичні, стилістично-лексичні (власне стилістично-лексичні, стилістично-фразеологічні), стилістично-граматичні (стилістично-словотвірні, стилістично-морфологічні, стилістично-синтаксичні) вміння. Докладно потлумачено особливості набуття студентами стилістично-мовленнєвими й стилістично-комунікативними (стилістично-інформаційними, стилістично-інтерактивними, стилістично-перцептивними) вміннями. Звернено увагу на специфіку формування стилістично-методичних і стилістичних науково-дослідницьких умінь.

Ключові слова: власні стилістичні вміння; стилістично-методичні вміння; стилістичні науково-дослідницькі вміння.

Постановка проблеми. Ефективність вивчення стилістики майбутніми вчителями української мови і літератури в закладах вищої освіти можлива за умови створення цілісної методичної системи формування знань, умінь і навичок із зазначеної дисципліни.

Уміння були в полі зору таких дослідників, як Ю. Бабанський, Л. Виготський, П. Гальперін, М. Данилов, М. Євтух, О. [М.] Леонтьєв, О. [О.] Леонтьєв, І. Лернер, О. Савченко, Г. Селевко, М. Скаткін, Г. Щукіна та ін. Аспекти формування стилістичних умінь віддзеркалено в працях О. Андрієць, В. Бадер, М. Бакуліна, Н. Баранник, К. Бунєєва, М. Вашуленка, І. Гайдаєнко, І. Іванченко, С. Іконникова, Л. Кантейкіної, Ж. Капенової, В. Капінос, К. Климової, І. Коломієць, Ю. Коломієць, Л. Кузнецової, І. Кучеренко, Т. Ліштаби, В. Луценко, Ю. Мельничук, А. Нікітіної, В. Новосолової, М. Пентилюк, О. Попової, Л. Рожило, А. Сапарбаєвої, Л. Сугейко, А. Суєтіної, Т. Чижової, Н. Янко та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових студіях досліджено стилістичні вміння учнів закладів загальної середньої освіти, зокрема молодших школярів (Ю. Мельничук,

Л. Сугейко, Н. Янко), учнів з тяжкими порушеннями мовлення (Ю. Коломієць), учнів 5–7 класів (А. Нікітіна, Л. Сугейко), старшокласників (І. Кучеренко, Ю. Мельничук) тощо.

Аналіз спеціальної літератури засвідчує, що проблему набуття стилістичних умінь студентами розроблено сегментарно (Н. Баранник, К. Климова, І. Коломієць, В. Луценко, В. Новосьолова, О. Попова, А. Суєтіна, Н. Янко та ін.). Зокрема, О. Попова зосереджувала увагу на вдосконаленні стилістичних умінь студентів факультету підготовки вчителів початкових класів й акцентує на використанні типових ситуацій професійного спілкування. Науковиця виокремлювала комплекс стилістичних умінь відповідно до фаз породження зв'язного мовлення, а також репродуктивний, конструктивний і творчий рівні їхньої сформованості [1]. К. Климова й В. Луценко наголошували на формуванні стилістичних умінь студентів-нефілологів [2; 3]. Вироблення стилістичних умінь оформлювати письмовий текст у китайських студентів аналізувала А. Суєтіна [4]. І. Коломієць порушувала питання опанування стилістичними вміннями упродовж фахової підготовки майбутнього вчителя-словесника [5]. Н. Баранник досліджувала процес розвитку граматично-стилістичних умінь у студентів філологічного факультету в процесі самостійної роботи з позицій функційно-стилістичного підходу [6].

Сьогодні немає системної наукової студії, яка би комплексно заналізувала процес формування стилістичних умінь у майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти й конкретизувала систему стилістичних умінь, якими мають оволодіти студенти під час вивчення стилістики української мови. У жодній програмі зі стилістики для закладів вищої освіти не подано номенклатуру стилістичних умінь і не визначено поняття, якими повинні опанувати студенти, не звернено увагу на специфіку стилістичних умінь з огляду на майбутню педагогічну діяльність, хоча «Чітка визначеність умінь і навичок дасть змогу виокремити послідовність прийомів і методів, уникнути необґрунтованого дублювання прийомів роботи зі стилістики, забезпечить пошук оптимальних шляхів формування стилістичних умінь» [15, с. 100].

Мета нашої розвідки – дослідити особливості формування стилістичних умінь у майбутніх учителів української мови і літератури.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи визначення лінгводидактив (Л. Кузнецова [7], А. Суєтіна [4], Т. Чижова [8]), під стилістичними вміннями розуміємо здатність студентів виконувати практичні дії, які формуються на основі набутих знань зі стилістики української мови й пов'язані з готовністю свідомо і самостійно розпізнавати та визначати стилістичне забарвлення мовних одиниць, а також продукувати, редагувати й реконструювати тексти різних функційних стилів, жанрів і типів.

Дотепер з-поміж дослідників немає однастайності у кваліфікації стилістичних умінь: їх вважають складником мовленнєвих умінь (Т. Чижова, Л. Федоренко), комунікативної компетентності (Ю. Мельничук), окремим видом умінь і навичок (В. Капінос, Л. Новосьолова, С. Іконников) тощо. Ми є прибічниками останнього погляду, адже стилістика вивчає й закономірності функціонування мови, і засоби мовленнєвої виразності, її підрозділами є стилістика мови (структурна, описова, стилістика ресурсів) та стилістика мовлення (функційна), розрізняють стилі мови й стилі мовлення, тому не вважаємо правильним вирізняти лише окремі площини – мовленнєві й комунікативні аспекти.

Лінгводидакти переконані, що класифікуючі стилістичні вміння, варто «підходити з позицій сучасної лінгвістики, а саме: розрізняти в мові структуру та її функціонування з метою спілкування» [9, с. 69], ураховувати мовні й позамовні (екстралінгвальні) особливості мовленнєвої діяльності [8, с. 48], фази породження мовлення (орієнтування, планування, реалізація, контроль) [10] і спиратися на різновиди діяльності (рецептивні або продуктивні), на яких базується формування стилістичних умінь [11, с. 328–329] тощо. До врахування цих аспектів схиляються Н. Баранник, І. Коломієць, Ю. Коломієць, І. Кучеренко, В. Новосьолова, О. Попова та ін. У класифікаціях, поданих у табл. 1, наявні дві групи стилістичних умінь і навичок – уміння й навички, пов'язані з розпізнаванням і визначенням стилістичного забарвлення мовних одиниць, і вміння й навички, спрямовані на оволодіння стилістично диференційованим зв'язним мовленням.

Таблиця 1

Види стилістичних умінь і навичок

Дослідник і джерело	Види стилістичних умінь і навичок
С. Іконников (1979 р.) [12, с. 13–16]	<ul style="list-style-type: none"> • розрізняти стилі мовлення; • визначати стильові ознаки тексту; • добирати мовні засоби відповідно до мети й умов спілкування; • здійснювати стилістичний експеримент для виявлення доцільності чи оптимальності використовуваних засобів; • з'ясувати стилістичні недоліки в навчальних текстах; • будувати висловлення різних стилів мовлення тощо
М. Пентилук (1982, 1987 рр.) [9]	<ul style="list-style-type: none"> • уміння й навички, пов'язані із засвоєнням стилістичного забарвлення, або маркованих засобів мови: виявляти стилістично нейтральні й стилістично марковані мовні одиниці та співвідносити їх, добирати синоніми, визначати їхнє стилістичне забарвлення й правильно вживати у текстах різних стилів, аналізувати текст певного стилю; • уміння й навички, які забезпечують оволодіння стилістично диференційованим зв'язним мовленням: конструювати стилістично диференційовані тексти, удосконалювати стиль написаного
Т. Чижова (1987 р.) [8, с. 50]	<ul style="list-style-type: none"> • уміння, які формуються паралельно з вивченням основних розділів науки про мову: визначати й класифікувати стилістичне й емоційно-оцінне забарвлення слів, стилістичні функції граматичних форм на готовому матеріалі, встановлювати й мотивувати доцільність використання загальноживаних і стилістично маркованих засобів, розв'язувати й складати різноманітні стилістичні задачі; • уміння (складні), зорієнтовані на побудову тексту: побудова зв'язного висловлення, уналежного до певного стилю й жанру
О. [І.] Попова (2001 р.) [1]	<ul style="list-style-type: none"> • визначати стиль висловлення; • підпорядковувати висловлення основній меті; • відбирати й систематизувати зібраний матеріал; • будувати висловлення різних типів; • удосконалювати текст
І. Кучеренко (2005 р.) [13]	<ul style="list-style-type: none"> • виконувати стилістичний аналіз текстів; • доречно використовувати стилістичні синоніми в текстах різних стилів, типів і жанрів мовлення; • створювати тексти різних стилів, типів і жанрів мовлення, використовуючи стилістичні ресурси мови; • перевіряти результати мовленнєвої діяльності; • виявляти особливості й причини стилістичних помилок; • редагувати та вдосконалювати написане
А. Суєтіна (2015 р.) [4]	<ul style="list-style-type: none"> • свідомо відбирати мовні й стилістичні засоби для оптимальної реалізації комунікативного наміру; • свідомо вживати мовні й стилістичні засоби для оптимальної реалізації комунікативного наміру; • здійснювати стилістичне трансформування тексту

Відомі спроби часткових поділів стилістичних умінь за різними мовними рівнями: фонетично-стилістичні вміння (І. Кучеренко, Г. Глазкова), лексично-стилістичні (І. Кучеренко,

А. Сапарбаєва, К. Бунеева), граматично-стилістичні вміння (Н. Баранник, Ю. Коломієць, зокрема синтаксично-стилістичні вміння (О. Попова) тощо. О. Колесова пропонує виокремлювати функційно-стилістичні вміння – «навчальні дії, які здійснюються на основі сукупності знань і характеризуються здатністю розмежовувати стилістично спрямований мовний матеріал у процесі сприйняття і продукування мовленнєвих висловлювань» [14, с. 8] і стверджує про взаємопідпорядкування функційно-стилістичних і комунікативно-мовленнєвих умінь. З-поміж функційно-стилістичних дослідниця вирізняє вміння, пов'язані із засвоєнням стилістично забарвлених засобів мови, і вміння, спрямовані на оволодіння стилістично диференційованим зв'язним мовленням.

На основі аналізу спеціальної літератури вважаємо доцільним виокремити такі етапи формування стилістичних умінь майбутніх учителів-словесників:

- 1) засвоєння знань зі стилістики української мови;
- 2) застосування знань зі стилістики й оволодіння стилістичними вміннями на рівні визначення стилістичного забарвлення мовних одиниць різних рівнів;
- 3) редагування, реконструювання й конструювання текстів різних функційних стилів, типів і жанрів;
- 4) послуговування мовними засобами залежно від комунікативних ситуацій;
- 5) застосування стилістичних умінь під час проведення уроків української мови в закладах загальної середньої освіти;
- 6) здійснення науково-дослідницької роботи зі стилістики української мови.

Розглянемо докладніше аспекти формування стилістичних умінь і навичок на заняттях зі стилістики в педагогічних закладах вищої освіти.

Цілком прийнятним, але недостатньо повним, на нашу думку, є виокремлення стилістичних умінь і навичок, пов'язаних із розпізнаванням і визначенням стилістичного забарвлення, або маркованих засобів мови, та стилістичних умінь і навичок, які забезпечують оволодіння стилістично диференційованим зв'язним мовленням. Водночас маємо зважати на особливості навчання студентів у педагогічних закладах вищої освіти та їхню підготовку до майбутньої професійної діяльності. Подеколи й сьогодні, як висловлювалася М. Пентилук, вчителі української мови й літератури уникають чіткого стилістичного спрямування щодо вироблення вмінь зв'язного усного й писемного мовлення на уроках української мови, не завжди знають, яку саме стилістичну роботу проводити, вивчаючи програмовий матеріал, недостатньо уявляють, які стилістичні вміння й навички варто формувати в учнів [9, с. 67–68]. Окремою групою вмінь майбутніх учителів-словесників є професійно зорієнтовані (стилістично-методичні) вміння. Вищим проявом засвоєння знань зі стилістики є формування науково-дослідницьких стилістичних умінь студентів.

Виокремлюємо такі види стилістичних умінь майбутніх учителів української мови і літератури:

- 1) власне стилістичні (спеціальні стилістичні) вміння:
 - а) стилістично-мовні вміння: стилістично-фонетичні, стилістично-лексичні (власне стилістично-лексичні, стилістично-фразеологічні), стилістично-граматичні (стилістично-словотвірні, стилістично-морфологічні, стилістично-синтаксичні);
 - б) стилістично-мовленнєві вміння;
 - в) стилістично-комунікативні вміння: стилістично-інформаційні, стилістично-інтерактивні, стилістично-перцептивні;
- 2) стилістично-методичні (професійно зорієнтовані) вміння;
- 3) стилістичні науково-дослідницькі вміння.

З-поміж власне стилістичних (спеціальних стилістичних) умінь вирізняємо стилістично-мовні, стилістично-мовленнєві й стилістично-комунікативні вміння. Стилiстично-мовні вміння узгоджуються з рецептивним видом мовленнєвої діяльності студентів і передбачають розпізнавання стилістичних засобів різних мовних рівнів та

визначення їхнього стилістичного забарвлення. Підвидами стилістично-мовних умінь є стилістично-фонетичні, стилістично-лексичні (власне стилістично-лексичні, стилістично-фразеологічні), стилістично-граматичні (стилістично-словотвірні, стилістично-морфологічні, стилістично-синтаксичні) вміння.

До стилістично-мовних умінь зараховуємо такі: розпізнавати й визначати стилістично забарвлені мовні засоби (фонемні, морфемні, слова, словоформи, словосполучення, речення) і кваліфікувати їх; співвідносити стилістичні засоби зі сферою використання; чітко дефініювати стилістичні явища; помічати й оцінювати мовні одиниці в текстах різних стилів, жанрів і типів; здійснювати синонімічні заміни слів для підсилення тієї чи тієї стилістичної ознаки; добирати синоніми до стилістично забарвлених мовних одиниць і визначати їхні відтінки; добирати забарвлені слова до стилістично нейтральних; розрізняти види стилістичного забарвлення; визначати принципи функціонування мовних одиниць у текстах і доцільність їхнього використання; з'ясувати стилістичні функції мовних одиниць у текстах різних функційних стилів, жанрів і типів; аналізувати зразки текстів щодо стилістичної досконалості / недосконалості; обирати потрібний варіант слова із синонімічного ряду; виконувати різні види стилістичного аналізу тексту; визначати емоційно-оцінне забарвлення мовних одиниць; розмежовувати мовні засоби за функційними стилями й навпаки – до певного стилю добирати необхідні мовні засоби; вирізняти стилі за мовним оформленням та ін.

Стилістично-мовленнєві й стилістично-комунікативні вміння відповідають продуктивному виду мовленнєвої діяльності студентів. Стилістично-мовленнєві вміння зреалізуються через вміння послуговуватися різнорівневими мовними одиницями в текстах різних функційних стилів, типів і жанрів: розуміти, інтерпретувати й оцінювати тексти; розрізняти в текстах основну й другорядну інформацію; з'ясувати семантично-естетичні й емоційно-експресивні відтінки мовних засобів у різних жанрах і видах писемного мовлення; дотримуватися стилістичних норм у писемному мовленні; удосконалювати текст у стилістичному аспекті; використовувати різні мовленнєві способи аргументації в писемному мовленні; знаходити стилістичні помилки й визначати їх види; оцінювати (самооцінювати) текст з погляду мовного оформлення; обирати мовні засоби відповідно до задуму висловлення, стилю, типу й жанру мовлення; конструювати та реконструювати тексти відповідно до задуму й ситуації спілкування; компонувати тексти різних стилів, жанрів і типів мовлення; редагувати (вдосконалювати) тексти – виправляти недоліки, добирати засоби стилістичної виразності тексту; перебудовувати текст одного стилю на інший; визначати умови спілкування й добирати мовні засоби; оволодіти стилістично диференційованим зв'язним мовленням тощо.

Стилістично-комунікативні вміння – вміння послуговуватися мовними засобами залежно від комунікативних ситуацій:

– стилістично-інформаційні вміння: сприймати й передавати інформацію й обмінюватися думками з дотриманням норм сучасної української літературної мови;

– стилістично-інтерактивні: здійснювати комунікативно-доцільне спілкування з дотриманням стилістичних норм і мовленнєвих впливів; додержуватися правил українського мовленнєвого етикету; використовувати різні мовленнєві способи аргументації в усному мовленні; вести діалог із різними співрозмовниками (зокрема, дистанційне спілкування – по телефону, інтернетне спілкування тощо); застосовувати належні мовні засоби в різних ситуаціях спілкування; контролювати й самоконтролювати правильність мовленнєвого оформлення висловлення; враховувати мовленнєву ситуацію; аналізувати невербальні засоби комунікації; моделювати ситуації з дотриманням правил мовленнєвого етикету; визначати умови спілкування й добирати мовні засоби;

– стилістично-перцептивні вміння: сприймати, пізнавати й розуміти комунікантів, встановлювати взаєморозуміння з ними на основі взаємсприймання та ін.

Стилістично-методичні (професійно зорієнтовані) вміння – вміння майбутніх учителів-словесників організувати навчальну діяльність учнів зі стилістики на уроках

української мови. Оволодіння такими вміннями уможливить подальшу професійну діяльність студентів як учителів української мови й літератури. З-поміж умінь цього виду виокремлюємо такі: застосовувати знання особливостей текстів різних стилів, жанрів і типів в шкільному вивченні української мови; планувати засвоєння стилістичних тем (розробляти плани-конспекти уроків) на уроках української мови; складати й добирати стилістичні вправи для уроків української мови; організувати виконання стилістичного аналізу текстів на уроках української мови; характеризувати недоліки в мовленні учнів і підвищувати рівень їхньої мовленнєвої культури; формувати й вдосконалювати в учнів чуття мови тощо.

На переконання О. Горошкіної, Т. Мельник і В. Пустовіт, «під дослідницькими вміннями розуміють комплекс інтелектуальних і практичних дій, що забезпечують здатність особистості усвідомлено здійснювати дії з пошуку, відбору, переробки, аналізу, створення, проектування й підготовки результатів пізнавальної діяльності» [16, с. 107]. Стилістичні науково-дослідницькі вміння передбачають творчу науково-дослідницьку роботу студентів під час підготовки наукових публікацій, участі в наукових форумах різних форматів (конференції, круглі столи, семінари, конкурси наукових робіт та ін.), написання наукових робіт (курскових і дипломних) зі стилістики української мови. Сюди уналежнюємо вміння здійснювати науковий пошук із потлумачення й розв'язання стилістичних проблем; аналізувати тексти різних функційних стилів, жанрів і типів відповідно до тематики наукового дослідження; використовувати наукові методи стилістичних досліджень; працювати з ілюстративним матеріалом; класифікувати й описувати стилістичні явища; узагальнювати власні наукові пошуки зі стилістики; визначати перспективу подальших стилістичних досліджень тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Рівень сформованості стилістичних умінь майбутніх учителів української мови і літератури залежить від мотивації діяльності студентів і зорієтування навчання стилістики на професійно-життєві перспективи, а також від рівня засвоєння студентами стилістичних понять, стимулювання навчальної діяльності студентів, зокрема підвищення ваги самостійної, творчої й науково-дослідницької роботи, мовленнєвої практики студентів і створення українськомовного освітнього середовища, урахування сучасних підходів до навчання стилістики, доцільного застосування принципів навчання, добору оптимальних методів і прийомів роботи, використання інноваційних технологій навчання стилістики, якості, естетичної вартості й різноманіття текстового (ілюстративного) матеріалу, рівня досконалості комплексу навчально-методичного забезпечення дисципліни. Важливим є системне й неперервне навчання стилістики в закладах вищої освіти, а також урахування принципу наступності в підготовці студентів зі стилістики української мови. Практика мовної діяльності й мовленнєвого спілкування студентів, досвід професійної роботи в закладах загальної середньої освіти сприяє виробленню міцних стилістичних навичок. Критеріями сформованості стилістичних умінь вважаємо продуктивну й успішну текстову діяльність студентів (створення текстів і їх сприймання), дотримання стилістичних норм сучасної української літературної мови, набуття чуття мови тощо. Формування стилістичних умінь і навичок майбутніх учителів української мови і літератури – систематичний і комплексний процес. Якщо в учнів вищим рівнем вияву сформованості стилістичних умінь і навичок є свідоме вживання мовних засобів у різних ситуаціях спілкування й текстотворча діяльність, то в майбутніх учителів-словесників існує наступний щабель – формування стилістичних умінь у школярів, зокрема організування процесу визначення, впізнавання й кваліфікації стилістичних засобів різних мовних рівнів й співвіднесення їх зі сферою використання; побудова висловлень певних функційних стилів, типів і жанрів, а також уміння помічати й виправляти недоліки мовлення на уроках української мови.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні конкретних практичних завдань із формування різних видів стилістичних умінь студентів-філологів.

Використані джерела

- [1] О. І. Попова, «Формування стилістичної вправності мовлення майбутніх учителів початкових класів», дис. канд. пед. наук, Бердянський державний педагогічний інститут імені П. Д. Осипенко, Бердянськ, 2001.
- [2] К. Я. Климова, *Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів*, монографія. Житомир, Україна: РУТА, 2010.
- [3] В. Луценко, «Формування стилістичних умінь і навичок у контексті професійної підготовки психологів», *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*, ч. 1, № 22 (209), с. 120–124, 2010.
- [4] А. И. Сутина, «Формирование стилистических умений оформления письменного текста китайскими студентами при изучении русского языка», автореф. дис. канд. пед. наук, Уральский государственный педагогический университет, Екатеринбург, 2015.
- [5] І. І. Коломієць, «Стилістика тексту: практичний вимір дослідження», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 7, с. 79–84, 2014.
- [6] Н. О. Баранник, «Розвиток граматико-стилістичних умінь у студентів філологічних факультетів у процесі самостійної роботи», дис. канд. пед. наук, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Глухів, 2010.
- [7] Л. М. Кузнецова, «Умение и навык», в *Методика развития речи учащихся на функционально-стилистической основе*. Москва, Россия: Наука, 1989, т. 250, с. 3–15.
- [8] Т. И. Чижова, *Основы методики обучения стилистике в средней школе*. Москва, Россия: Просвещение, 1987.
- [9] В. Я. Мельничайко, та М. І. Пентиліук, Л. П. Рожило, *Удосконалення змісту і методів навчання української мови*. Київ, Україна: Рад. школа, 1982.
- [10] І. Кучеренко, «Психологічні умови засвоєння стилістики учнями старших класів», *Українська мова і література в школі*, № 4, с. 9–12, 2004.
- [11] Полифония методических подходов к обучению русскому языку: материалы международной научно-практической конференции (15–16 марта 2012 г.). Москва: МПГУ, Ярославль: РЕМДЕР, 2012. 500 с.
- [12] С. Н. Иконников, *Стилистика в курсе русского языка (VII–VIII классы)*. Москва, Россия: Просвещение, 1979.
- [13] І. А. Кучеренко, «Розвиток стилістичних умінь і навичок упродовж вивчення фонетики», *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, вип. 9, с. 121–126, 2004.
- [14] О. В. Колесова, «Развитие речи младших школьников на функционально-стилистической основе», автореф. дис. канд. пед. наук, Рязанский государственный университет имени С. А. Есенина, Рязань, 2007.
- [15] В. І. Новосьолова, «Засвоєння стилістичних понять і формування стилістичних умінь на уроках української мови в старшій школі (академічний рівень)», *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, № 5, с. 99–101, 2011.
- [16] О. М. Горошкіна, та Т. В. Мельник, В. Ю. Пустовіт, *Теорія і практика викладання філологічних дисциплін у вищій школі*. Луганськ, Україна: Луганськ, 2013.

References

- [1] О. І. Popova, «Formuvannja stylistychnoji vpravnosti movlennja majbutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv» [«Formation of stulistic speech perfection of the future primary school teachers»], dys. kand. ped. nauk, Berdjanskyj derzhavnyj pedaghoghichnyj instytut imeni P. D. Osypenko, Berdjansjk, 2001 (in Ukrainian).
- [2] К. Ja. Klymova, *Teorija i praktyka formuvannja movnokomunikatyvnoji profesijnoidi kompetenciji studentiv nefilologhichnykh specialjnosteij pedaghoghichnykh universytetiv* [Theory and practice of formation students' language-communicative professional competence at non-philological specialties of pedagogical universities], monoghrafija. Zhytomyr, Ukraijina: RUTA, 2010 (in Ukrainian).
- [3] V. Lucenko, «Formuvannja stylistychnykh uminj i navychok u konteksti profesijnoidi pidgotovky psykhologhiv» [«Forming of stylistic practice and skills in the context of the professional training of psychologists»], *Visnyk Lughansjkogho nacionaljnogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, ch. 1, № 22 (209), s. 120–124, 2010 (in Ukrainian).

- [4] A. I. Suetina, «Formirovanie stilisticheskikh umenij oformlenija pis'mennogo teksta kitajskimi studentami pri izuchenii russkogo jazyka» [«Stylistic skills formation of making written text by Chinese students when learning Russian. of writing»], avtoref. dis. kand. ped. nauk, Ural'skij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet, Ekaterinburg, 2015 (in Russian).
- [5] I. I. Kolomijecj, «Stylistyka tekstu: praktychnyj vymir doslidzhennja» [«Stylistics of the text: a practical dimension of research»], *Aktualni problemy filologiji ta perekladoznavstva*, vyp. 7, s. 79–84, 2014 (in Ukrainian).
- [6] N. O. Barannyk, «Rozvytok ghramatyko-stylistychnykh uminj u studentiv filologichnykh fakul'tetiv u procesi samostijnoj roboty» [«Development of the grammatical and stylistic skills of the students of the Philological Faculties during independent work»], dys. kand. ped. nauk, Ghlukhivskij nacionalnij pedagogichnij universytet imeni Oleksandra Dovzhenka, Ghlukhiv, 2010 (in Ukrainian).
- [7] L. M. Kuznecova, «Umenie i navyk» [«Skills and abilities»], v *Metodika razvitija rechi uchashhij na funkcional'no-stilisticheskoy osnove* [Methods of developing students' speech on a functional-stylistic basis]. Moskva, Rossija: Nauka, 1989, t. 250, s. 3–15 (in Russian).
- [8] T. I. Chizhova, *Osnovy metodiki obuchenija stilistike v srednej shkole* [The basics of teaching stylistics in higher school]. Moskva, Rossija: Prosveshhenie, 1987 (in Russian).
- [9] V. Ja. Melnychajko, ta M. I. Pentyljuk, L. P. Rozhylo, *Udoskonalennja zmistu i metodiv navchannja ukrajinsjkoji movy* [Improving the content and methods of learning Ukrainian language]. Kyjiv, Ukrajinna: Rad. shkola, 1982 (in Ukrainian).
- [10] I. Kucherenko, «Psykhologichni umovy zasvojennja stylistyky uchnjamy starshykh klasis» [«Psychological conditions of stylistics learning by senior students»], *Ukrajinsjka mova i literatura v shkoli*, № 4, s. 9–12, 2004 (in Ukrainian).
- [11] Polifonija metodicheskikh podhodov k obucheniju russkomu jazyku: materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoy konferencii (15–16 marta 2012 g.) [Methodical approaches polyphony to Russian language teaching: proceedings of the International scientific and practical conference (March 15-16, 2012)]. Moskva: MPGU, Jaroslavl': REMDER, 2012. 500 s. (in Russian).
- [12] S. N. Ikonnikov, *Stilistika v kurse russkogo jazyka (VII–VIII klasy)* [Stylistics in the course of the Russian language (VIII–VIII forms)]. Moskva, Rossija: Prosveshhenie, 1979 (in Russian).
- [13] I. A. Kucherenko, «Rozvytok stylistychnykh uminj i navychok uprodovzh vyvchennja fonetyky» [«Development of stylistic skills during the studying phonetics»], *Psykhologho-pedagoghichni problemy siljsjkoji shkoly*, vyp. 9, s. 121–126, 2004 (in Ukrainian).
- [14] O. V. Kolesova, «Razvitie rechi mladshih shkol'nikov na funkcional'no-stilisticheskoy osnove» [«Developing of younger students' speech on a functionally stylistic basis»], avtoref. dis. kand. ped. nauk, Rjazanskij gosudarstvennyj universitet imeni S. A. Esenina, Rjazan', 2007 (in Russian).
- [15] V. I. Novosjolova, «Zasvojennja stylistychnykh ponjatj i formuvannja stylistychnykh uminj na urokakh ukrajinsjkoji movy v starshij shkoli (akademichnij rivenj)» [«Stylistic concepts learning and stylistic skills formation at Ukrainian language lessons in higher school (academic level)»], *Naukovi zapysky Nizhynskogho derzhavnogho universytetu im. M. Ghogholja. Psykhologho-pedagoghichni nauky*, № 5, s. 99–101, 2011 (in Ukrainian).
- [16] O. M. Ghoroshkina, ta T. V. Meljnyk, V. Ju. Pustovit, *Teorija i praktyka vykladannja filologichnykh dyscyplin u vyshhij shkoli* [Theory and practice of teaching philology in higher school]. Lughansjk, Ukrajinna: Lughansjk, 2013. s. 121–126, 2004 (in Ukrainian).

Anzhelika Popovych, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Kamianets-Podilskiy Ivan Ohiienko National University, Associate Professor of Ukrainian Language Department, Kamianets-Podilskiy, Ukraine

STYLISTIC SKILLS FORMATION OF FUTURE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

The article deals with the actual issue of forming stylistic future Ukrainian language and literature teachers' stylistic skills. Own definition of the "stylistic skills" is proposed. The stylistic (special stylistic), stylistic-methodological (professionally oriented) and stylistic research skills of future philological teachers are distinguished and characterized.

Stylistic-linguistic, stylistic-speaking and stylistic-communicative skills are distinguished among the stylistic skills themselves. Stylistic and linguistic skills are consistent with the receptive type of students' speech activity and involve the recognition of different linguistic levels, stylistic means and their stylistic colour definition. Stylistic-linguistic skills subtypes are defined, namely stylistic-phonetic, stylistic-lexical (proper stylistic-lexical, stylistic-phraseological), stylistic-grammatical (stylistic-word-forming, stylistic-morphological, stylistic-syntactic).

Stylistic-speaking and stylistic-communicative skills correspond to the productive type of students' speech activity. Stylistic and speaking skills are realized through the ability to use different levels of linguistic units in texts according to different functional styles, types and genres. Stylistic-communicative (stylistic-informational, stylistically-interactive, stylistically-perceptive) skills, according to the author, – the ability to use linguistic means depending on communicative situations.

The specificity of forming stylistic and methodological skills, especially, the future teachers' ability to organize students' educational stylistics activity at Ukrainian language lessons in general secondary education establishments is substantiated.

The role of stylistic research skills, providing students' creative research work during the preparation for scientific publications, participation in various formats of scientific forums (conferences, round tables, seminars, scientific papers competitions, etc.), scientific papers writing (course and degree) in stylistics of the Ukrainian language.

Keywords: stylistic skills; stylistic and methodological skills; stylistic research skills.

Анжеліка Попович, доктор педагогічних наук, доцент, Каме́нець-Подольський національний університет імені Івана Огієнка, доцент кафедри українського мовознавства, г. Каме́нець-Подольський, Україна

ФОРМИРОВАНИЕ СТИЛИСТИЧЕСКИХ УМЕНИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье выделены и охарактеризованы собственно стилистические (специальные стилистические), стилистически-методические (профессионально ориентированные) и стилистические научно-исследовательские умения будущих учителей украинского языка и литературы. Среди собственно стилистических умений выделены стилистически-языковые, стилистически-речевые и стилистически-коммуникативные умения. Подвидами стилистически-речевых умений определены стилистически-фонетические, стилистически-лексические (собственно стилистически-лексические, стилистически-фразеологические), стилистически-грамматические (стилистически-словообразовательные, стилистически-морфологические, стилистически-синтаксические) умения. Подробно объяснены особенности формирования у студентов стилистически-речевых и стилистически-коммуникативных (стилистически-информационных, стилистически-интерактивных, стилистически-перцептивных) умений. Обращено внимание на специфику выработки стилистически-методических и стилистических научно-исследовательских умений.

Ключевые слова: стилистические умения; стилистически-методические умения; стилистические научно-исследовательские умения.